

Lagerbladet

OSKARSHAMN

En tidning till alla hushåll i Oskarshamns kommun från Svensk Kärnbränslehantering AB

Nr 1 • 2010

A photograph of a woman with blonde hair and glasses, wearing a purple sweater, smiling and holding a baby. The baby is wearing a blue and black striped jacket. They are in a kitchen with red tiled walls. In the background, there is a shelf with a mortar and pestle and some jars. A sign with the word 'KAFFE' is visible on the right.

Full koll på älgarna

Sid 4-5

Fä och fiskar har gett namn åt orter

Sid 10-13

Miljövänligt i tanken

Sid 17

Lagerbladet är Svensk Kärnbränslehantering AB:s externa informationstidning. Den vänder sig i första hand till kommuninvånarna i Östhammars och Oskarshamns kommuner, där SKB har anläggningar. Tidningen ges ut i två lokala editioner, en för varje kommun, tre, fyra gånger per år.

Redaktör: Anna Wahlstéen (Föräldraledig)
Vikarierande redaktör: Eva Häll
Platsundersökning Oskarshamn,
Simpevarp, 572 95 Figeholm
E-post: eva.hall@skb.se
www.skb.se/oskarshamn
I redaktionen ingår också
Moa Lillhonga-Åberg, Östhammar,
och Inger Brandgård, Stockholm.

Ansvarig utgivare: Carl Sommerholt

Huvudkontor:
SKB, Box 250, 101 24 Stockholm.
Telefon 08-459 84 00, www.skb.se

ISSN 1651-8675

Om du har frågor om SKB:s verksamhet i din kommun, kontakta gärna SKB:s informationsgrupp i Oskarshamn på telefon: 0491-76 78 00.

Tryck: Intellecta Infolog.

MILJÖMÄRKT Trycksak 341077

Jag hoppas på vår

Ännu en morgon har jag vaknat och insett att jag måste skotta mig fram till tidningen. Jag har fått skottvalkar i händerna och då har jag egentligen bara behövt skotta på morgnarna. Undrar hur min makes händer ser ut, för det är ändå han som har skottat mest hemma hos oss den här vintern. Nu är i alla fall jag trött på snö! Nu vill jag ha vår! Nu vill jag ha sol som värmer näsan, jag vill ha takdropp och jag vill känna lyckan över den första lilla snödroppen som vågar sig upp ur jorden.

När snön är borta ska vi börja "städa upp" efter oss i platsundersökningsområdet. Det kan handla om att ta bort borrhälar och vägar, beroende på vad markägarna har för önskemål. En del mätutrustning som vi använde under platsundersökningen ska också tas bort.

I det här numret av Lagerbladet kan du bland annat läsa om vad en del ortnamn betyder och vad några av de boende tycker om att bo och finnas just där. Och då menar jag inte älgarna! Vi berättar också om att alla fordon på Äspö körs på ett syntetiskt drivmedel, som är bättre för miljön än vanlig diesel och så kan du läsa om vår forskning och träffa en av våra duktiga forskare, Lars på Kapsellaboratoriet.

Jag hoppas du får en trevlig stund med Lagerbladet. När du nu har tidningen i din hand så hoppas jag verkligen att våren är här med ljus och värme.

Trevlig läsning!

Eva Häll
vikarierande redaktör

Brita Freudenthal är anläggningsguide på mellanlagret, Clab, och Stefan Bergli är anläggningsguide på Kapsellaboratoriet. De är två av cirka 15 informatörer vid SKB i Oskarshamn.

Foto: Curt-Robert Lindqvist

Rebecca Thidell är engagerad i Figeholms utveckling. Läs mer på sidan 13.

Foto: Curt-Robert Lindqvist

Vi tar hand om det svenska radioaktiva avfallet på ett säkert sätt

Svensk Kärnbränslehantering AB – SKB – grundades på 1970-talet av kärnkraftsföretagen. Det är SKB:s uppdrag att ta hand om Sveriges radioaktiva avfall på kort och lång sikt för att skydda människor och miljö. SKB har cirka 380 anställda och finns på tre platser: Stockholm, Oskarshamn och Östhammars kommun (Forsmark).

OK för OK!-Center

Text Moa Lillhonga-Åberg Foto Curt-Robert Lindqvist

Något nytt på mervärdesfronten? – En hel del, säger Stig Björne, chef för enheten samhällsfrågor på SKB och vd i SKB Näringslivsutveckling AB. Under våren öppnar SKB Nu lokaler i Oskarshamn. Grönt ljus har också getts åt skolornas arbete att i samverkan med näringslivet utveckla elevernas entreprenörskap – OK!-Center.

SKB Nu har haft sitt första styrelsemöte och beslutat om arbetsordning. I styrelsen sitter Saida Laârouchi Engström, Olle Zellman, Stig Björne (samtliga SKB), Rolf Persson, Oskarshamns kommun och Ulf Andersson, Östhammars kommun.

Den 4 mars invigde företaget sina nya lokaler i Östhammars tätort och i Oskarshamn pågår renoveringar av lokalerna som ligger centralt i anslutning till Nova Högskolecentrum och företagsinkubatorn Atrinova. Inflyttning sker under våren. I båda kommunerna ska företagsutvecklare rekryteras. I Östhammar är en person anställd och arbetet med detta pågår för fullt i Oskarshamn.

Kreativ miljö för elever

Inom mervärdesatsningarna är OK!-Center först ut med att få startsignal. Avsikten är att skapa en kreativ plats för skolans samlade insatser inom området företagsamhet. OK!-Centret ska fungera som en inspirerande och kreativ miljö som ska stödja skolorna i arbetet med att utveckla elevers kreativitet och entreprenörskap. Centret ska utvecklas i ett nära samarbete med näringslivet i Oskarshamn.

Ur beslutsunderlaget citerar vi: ”Oskarshamn saknar en lokal kultur som främjar utveckling av eget företagande. Nyföretagandet är lågt och vårt beroende av de stora företagen är stort. Ett ökat nyföretagande är därför ett av de prioriterade insatsområdena i kommunens utvecklingsprogram. Skolans bidrag till målet bör vara att utveckla elevers kreativitet och företagsamhet, samt att öka kunskapen om och förståelsen för företagandets villkor.”

Modell från Finland

Konceptet har inspirerats av YES-center i Nykarleby i Finland. Aktiviteterna påbörjas redan i grundskolans lägre årskurser och pågår till och med gymnasial nivå med anpassade aktiviteter.

För att driva OK!-Center har en verksamhetsledare på heltid anställts. Han heter Henrik Jardbring och har en bakgrund som lärare på Oscarsgymnasiet. Verksamheten startar redan under våren och har en årlig budget på 800 000 kronor.

SKB och Oskarshamns kommun diskuterar också utformningen av ett program för spin-off, utbildningsatsningar samt ett fördjupat samarbete kring Nova FoU och Äspölaboratoriet. Dessa insatser kommer troligen att läggas fram för styrgruppen för beslut under våren.

Rolf Karlsson och Niklas Hultenius från Lundblads måleri ser till att SKB:s nya lokaler i centrala Oskarshamn blir inflyttningsklara.

Full koll på älgarna

Text Carl-Magnus Fagerholm/Moa Lillhonga-Åberg

Foto Magnus Nyman och Curt-Robert Lindqvist (flygbild)

Har älgar privatliv? Nej, i varje fall inte 26 älgar i skogarna runt Misterhult. De knatar omkring med GPS-sändare och den som vill kan följa dem på nätet. SKB bidrar på flera sätt till projektet, som drivs av Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

I mitten av januari avslutades märkningen av 26 älgar, 20 kor och sex tjurar, i skogarna norr om Oskarshamn.

– Det är ett stort forskningsprojekt som omsätter tre miljoner kronor per år. Vi samarbetar med bland andra Naturvårdsverket och i det här fallet Sveaskog, säger Göran Ericsson, professor vid institutionen för vilt, fisk och miljö vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

Välundersökta älgar

SKB bidrar i Misterhult till märkningen av ytterligare en älg, förutom de 25 som var planerade. SKB har redan tidigare undersökt älgstammen i området. I samband med SKB:s platsundersökning i Oskarshamns kommun genomfördes en flyginventering. Dessa data gör älgstammen i Misterhult till en av de mest välundersökta i södra Sverige.

– Vi kommer säkert att ha nytta av tidigare inventeringar och data som SKB tagit fram. Men ett problem i samman-

hanget är att det delvis handlar om färskvara, säger Göran Ericsson.

Älgforskningens syfte är främst att skaffa kunskap om älgarna och på det sättet förbättra viltförvaltningen. Hur vandrar älgarna mellan sina sommar- och vinterbeten? Hur och vad betar de? Hur påverkas älgarna av olika störningar? Var kalvar de och hur många kalvar överlever? Genom att dessutom ge allmänheten möjlighet att följa älgarna på nätet (med en viss fördröjning) skapar man ett större intresse för älgarna, som ses som en resurs när det gäller en bredare användning av skogen.

– Skogen är inte bara ett virkesförråd utan spelar en allt större roll för besöksnäringen. Vi behöver skogsområden som man kan vistas i där det finns vilt, säger Göran Ericsson.

Vill du veta mer?
Följ älgarna i Misterhult
på www.alg-forskning.se

Lars – snart ”svetsdoktor”

Text Eva Häll Foto Curt-Robert Lindqvist

Västgöten Lars Cederqvist är en spelare – fotboll, golf och ishockey är några av de idrotter han ägnar sig åt och han satsar gärna en slant på andra spel också. När det gäller arbetet med att anpassa friktionssvetsen till full produktion i inkapslingsanläggningen så är det inget spel, det är största allvar. Och att det är på fullt allvar förstår man också när Lars berättar att han ska doktorera på produktionsanpassningen.

Hur hamnade du på SKB?

– Efter att ha gått golfgymsnaset i Borås så ville jag fortsätta att satsa på golfen och därför blev det universitetsstudier på University of South Carolina. Där kunde jag kombinera golfspelandet med studier. Jag läste till civilingenjör och som examensjobb utvecklade jag friktionssvetsning på tunn aluminiumplåt åt Nasa. Därefter överförde jag kunskapen till produktion vid ett företag i Minnesota som började friktionssvetsa fast plåten på flygplan i stället för att som tidigare nita fast den. Under en internationell konferens om friktionssvetsning träffade jag en SKB:are som berättade att man undersökte tekniken. Eftersom jag började längta tillbaka till Sverige efter sex år i USA, så kontaktade jag SKB och på den vägen är det.

Vad har du gjort sedan du började jobba på Kapsellaboratoriet?

– Jag började på Kapsellaboratoriet i augusti 2002 och i början av 2003 driftsatte vi utrustningen. Förutom lite inställningar som behövde justeras i början så har utrustningen fungerat väldigt bra. Sedan SKB valde friktionssvetsning som referensmetod 2005 arbetar jag med

att produktionsanpassa tekniken. Svetsverktygets hållfasthet ska förbättras till exempel. Dessutom ska jag försöka ersätta mig själv, det vill säga svetsoperatören, med en dator! När inkapslingsanläggningen är i drift är det bättre att en dator kontrollerar svetsen än en människa, även om en svetsoperatör alltid kommer att vara närvarande för att kunna ta över kontrollen vid behov.

Du doktorerar också?

– Ja, det gör jag. Jag är industridoktorand på Lunds Tekniska Högskola och räknar med att disputerar under 2011.

Har du nya utmaningar i jobbet?

– Oh ja, det har jag. Att få datorn att fungera vid reguljär drift. Den ska ju göra ett bättre jobb än en skicklig och erfaren svetsoperatör. Självklart vill jag vara med vid slutmålet; när SKB svetsar fast locket på den första kapseln i inkapslingsanläggningen. Då kommer jag nog att vara nervös!

Trivs du i Oskarshamn?

– Jag flyttade hit i samband med att jag började jobba på SKB. Jag trivs bra och tycker att Oskarshamn är lagom stort. Jag

fick bra kompisar genom golf- och fotbollsspelet.

Vad gör du annars på fritiden, förutom att spela golf och fotboll?

– Jag har ju hus och familj och det tar sin tid. På sommaren grillar jag gärna och paradrätten är Dövestads revben som jag grillar med en honeyglaze. Dessa serveras med en fetaostsås och färskpotatissallad. När tv-programmet "Halv åtta hos mig" kommer till Oskarshamn – då ska jag vara med!

Om Lars

Namn: Lars Cederqvist.

Ålder: 33 år.

Yrke: Svetsingenjör/doktorand/projektledare förslutningsteknik.

Familj: Hustrun Thérèse och sonen Vincent, snart två år.

Bor: I villa i Havslätt, Oskarshamn.

Intressen: Golf (hcp 1) och fotboll.

FAKTA

Om friktionssvetsning

Friction Stir Welding – FSW – är en förhållandevis ny metod. Den uppfanns av The Welding Institute (TWI) 1991. 1997 fick de i uppdrag av SKB att forska på tekniken. De började svetsa i en centimeter tjock kopparplåt och jobbade sig uppåt till de fem centimeter som SKB svetsar i dag. På svenska heter FSW egentligen friktionsomrörningssvetsning, men kallas oftast bara friktionssvetsning. Svetsningen görs med hjälp av ett roterande verktyg som rör sig längs fogen utan att smälta materialet. Av friktionen blir materialet mjukt och välld på detta sätt ihop.

Läs mer på: www.skb.se/svetsning

NÅGRA RADER OM ■■■

... **samråd.** Under åtta år har SKB genomfört ett 60-tal samrådsmöten och tagit emot och besvarat ett par tusen frågor och synpunkter.

I början av året höll SKB ett samråd i Oskarshamn om en preliminär version av den miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som hör till ansökningarna om att få bygga en inkapslingsanläggning och ett slutförvar för använt kärnbränsle. MKB:n omfattar hela slutförvarssystemet och ska ge en bedömning av de samlade miljökonsekvenserna.

I början av maj hålls ytterligare ett samråd, denna gång om hur analysen av slutförvarets långsiktiga säkerhet ska redovisas i MKB:n. Samrådet hålls endast i Östhammar. Se annons på detta uppslag. Inget möte är planerat i Oskarshamn.

Sammanställningar från genomförda samråd finns på www.skb.se, under "Samråd och dialog". Där finns också alla samrådsunderlag, protokoll och inkomna frågor och synpunkter.

... **Linnéuniversitetet.** Den 1 januari 2010 gick Högskolan i Kalmar och Växjö universitet samman och bildade Linnéuniversitetet, ett universitet med 31 000 studenter. SKB:s vd, Claes Thegerström, sitter i det nybildade universitetets styrelse, där man även finner till exempel författaren Dilsa Demirbag-Sten, Ikeas vd Thomas Carlzon och professorerna vid Institutionen för molekylär medicin och kirurgi vid Karolinska Institutet Catharina Larsson. Läs mer på www.lnu.se.

... **SKB ute i världen.** "Titta på den här hemsidan", tipsade en av redaktörens kollegor, "våra reflexvästar är ute på äventyr!" Och mycket riktigt – genom hela Europa och ända till Gibraltar har en av SKB:s reflexvästar suttit på och gett extra skydd åt dess ägare, Tryggve Berling.

Tryggve är en brandman från Gotland som tillsammans med fem andra herrar i sina bästa år cyklade 350 mil från Oskarshamn till Gibraltar. En fantastisk bedrift. Nu planerar herrarna för en ny cykeltur.

2012 planerar de att cykla samma väg som deras förfäder åkte i en vikingabåt från Gotland via Polen och till Istanbul. Hoppas säkerhetsvästen sitter på då också.

»... *Forskningen vid SKB:s anläggningar i Oskarshamn motsvarar forskningen vid en medelstor svensk högskola.*«

Anders Sjölander, specialist vid SKB.

... **forsknings- och utvecklingspriset** på Oskarsgalan. På Oskarsgalan i slutet av mars delades många fina priser ut. För första gången delade Nova FoU ut ett forsknings- och utvecklingspris och det gick till Mats Åström med motiveringen: "Professor Mats Åström, Linnéuniversitetet, är pionjären inom Nova FoU. Mats har i ett tidigt skede insett möjligheterna att använda SKB:s anläggningar i Oskarshamn på ett nytt och innovativt sätt. Mats har tillsammans med sitt team i Oskarshamn etablerat samarbete med många svenska och utländska universitet. Mats har redan lyckats väl och har mycket goda förutsättningar att nå stor framgång i forskarvärlden genom att bedriva ny världsunik forskning på Nova särskilt i SKB:s anläggning Äspölaboratoriet".

... **ett nytt forum** för internationellt samarbete. I november 2009 startade ett nytt samarbetsforum kallat "Implementing Geologic Disposal of Radioactive Waste Technology Platform" (Igd-TP). Deltagare förutom Sverige är Finland, Frankrike, Tyskland, Storbritannien, Schweiz, Belgien och Spanien. Visionen för plattformarbetet är att det 2025 ska finnas nationella förvar för använt kärnbränsle i drift i Europa.

– Ett 30-tal europeiska forskningsinstitut och universitet har anslutit sig till plattformen för att delta och bidra till detta arbete och intresset växer för varje dag, berättar Torsten Eng på SKB. Han är sekreterare för plattformen och därmed också "spindeln i nätet". Läs mer på www.igdtpe.eu.

... **att USA tänker om.**

President Barack Obama satte tidigt i sin ämbetsperiod hänglås på slutförvarsprojektet Yucca Mountain i Nevada. Han stoppade helt enkelt utbetalningarna och förklarade Yucca Mountain för "not an option". Nu har en ny kommission tillsatts av Obama. Dess uppgift blir att ta fram en ny strategi för hur och var USA i framtiden ska förvara det högaktiva avfallet.

... samhällsforskningen.

SKB:s samhällsforskningsprogram, som startade år 2004, har genomfört sex utlysningar av forskningsmedel som riktats till svenska universitet. Utlysningarna har resulterat i 18 forskningsprojekt, som berör 15 olika vetenskapliga discipliner, och som sedan 2004 engagerat 23 forskare från tio universitet och högskolor. En sammanfattning av 13 avslutade projekt har kommit ut.

Läs den eller beställ den på www.skb.se under Publikationer/ Informationsmaterial.

... preliminär MKB. SKB har tagit fram en preliminär miljökonsekvensbeskrivning för mellanlagring, inkapsling och slutförvaring av använt kärnbränsle. Den har skickats på samråd i syfte att ge möjlighet för samtliga berörda att lämna synpunkter inför de kommande ansökningarna, som ska färdigställas i slutet av 2010.

Läs den eller beställ den på www.skb.se under Publikationer/ Informationsmaterial.

... tävlingen i Lagerbladet 3, 2009. Det är roligt att se att tidningen blir läst och att vår tävling är omtyckt! Vi fick drygt 170 svar, både på mejlen och i postfacket. Tack alla ni som svarat.

De rätta svaren i tävlingen i Lagerbladet nummer 3, 2009 var:

1. Malin Gustafsson, sid 10
2. Olle Zellman, sid 14
3. Thomas Rosengren, sid 7
4. Lillemor Claesson-Liljedahl, sid 18
5. Jens-Ove Näslund, sid 17

Bland de först rätt öppnade svaren har vi dragit fem stycken med extra mycket tur:

Kerstin Sjöberg i Värnamo, Christina Nordwall i Oskarshamn, Kerstin Enocksson i Oskarshamn, Inger Kårén i Jönköping samt Hagar Svedegård i Fårbo.

Stort grattis! Ni får en Sweden serveringskål från Sagaform på posten.

Fem tröstpris i form av paraplyer skickas till: Taina Adolfsson i Oskarshamn, Tage Bergström i Solna, Jan-Richard Norrefalk i Bromma, Catharina Rundbäck i Oskarshamn samt Sven-Ingvar Svensson i Tyresö.

Foto Lasse Modin

... årets projektledare. Kaj Ahlbom, platschef för både förstudien och platsundersökningen i Forsmark, utsågs till Årets projektledare 2009 av Svenska Projektakademien. Kaj fick utmärkelsen för sitt framgångsrika arbete med det stora projektet som inleddes redan 2002 och kostade totalt 600 miljoner kronor.

Utmärkelsen har delats ut sedan 1995 och 2008 gick det till Bengt Eveby, tävlingsgeneral för skidskytte-VM i Östersund. Sitt pris fick Kaj därför vid en ceremoni i Östersund i november. Traditionen påbjuder alltså att under 2010 står SKB värd för festligheterna när Årets projektledare 2010 får sin utmärkelse.

Ur juryns motivering:

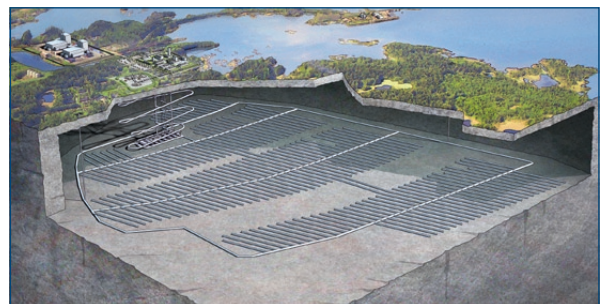
"Slutförvaring av kärnavfall är en internationellt synnerligen angelägen fråga, som inget land ännu har löst. I arbetet med att finna hållbara och samhälleligt förankrade lösningar har Sverige länge legat i framkanten. Det projekt som nu genomförs av Kaj Ahlbom i Forsmark har fört arbetet ett mycket stort steg framåt och innebär att Sverige nu har en internationell tätposition på detta mycket viktiga område."

Läs mer om Kaj och hans arbete på www.skb.se/lagerbladet under Tidigare nummer – Lagerbladet Östhammar nummer 2/2007.

Foto Lasse Modin

... Per Selander på Selander Production AB i Östhammar som numera har hand om formgivningen av Lagerbladet. Det vill säga det är han som "paketerar" texter och bilder på ett så snyggt sätt som möjligt så att både ord och människor kommer till sin rätt. Per har arbetat som grafisk formgivare över tio år och han designar både för tryck och webb. SKB:s ambition är att hitta leverantörer för våra olika produktioner på alla tre verksamhetsorter – Oskarshamn, Stockholm och Östhammars kommun.

Samråd om kärnbränsleförvaret

SKB bjuder in till samråd om säkerhetsanalysens roll i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB), för slutförvaret för använt kärnbränsle.

**Måndagen den 3 maj kl 18–21
Biografen Storbrunn, Klockstapelsg. 2, Östhammar**

Inget nytt underlag har tagits fram inför mötet. Inkomna synpunkter och frågor från samråden i februari kan hämtas på www.skb.se.

Välkommen!

Ortnamn i våra trakter

Text Eva Häll Foto Curt-Robert Lindqvist och Eric Back

2006 firade vi 150-åringen Oskarshamn. 1856 beviljades dåvarande Döderhult stadsrättigheter, efter att ha fått nej hela åtta gånger tidigare. Döderhult blev Oskarshamn efter kung Oscar I. På den tiden hade Oskarshamn 2 200 invånare ungefär. Nu, 154 år senare, har Oskarshamn drygt 26 000 invånare. De flesta bor i själva centralorten, men många bor på mindre orter runt om i vår kommun. I närheten av Simpevarp finns byar med namn som Laxemar, Basthult och Sandsböla.

Att Oskarshamn är uppkallad efter kungen som gav oss stadsrättigheterna det är ju inte så konstigt, men vad betyder egentligen Döderhult? Och hur är det att bo eller arbeta på de här platserna som har lite annorlunda namn?

Vid institutet för språk och folkminnen i Uppsala finns bland annat Namnavdelningen. Där finns docent Mats Wahlberg, förste arkivarie, och han har hjälpt Lagerbladet med att tyda ortnamnen. Vem är bättre än en person som ägnat sig åt ortnamn i mer än 35 år! Gissa vad han får frågor om på fester?

– Ja, samtalsämnet brukar vara givet när folk hör vad jag arbetar med. Där vid middagsbordet har jag ju inte alla svaren förstås, men jag vet oftast mer än den som frågar, säger Mats Wahlberg.

Nej, ortnamnsarkivet är inget arkiv man håller i huvudet. Det har byggts upp under hela 1900-talet, dels genom att äldre handlingar skrivits av och dels genom fältundersökningar.

– Det är inte oviktigt att höra hur ett ortnamn låter, uttalet kan ge en fingervisning om ursprunget, säger Mats Wahlberg.

Döderhult finns i arkiven som Dudhraholt från 1312. Namnet är övertaget av kyrkbyn. Förleden Dudhre eller dudher är oklar men kan tänkas åsyfta trögt flytande vatten, kärrartade utvidgningar av vattendrag, sankmarker eller något liknande. Bebyggelsenamn med hult är vanliga inte bara i våra trakter utan i hela Småland och även i Skåne, Halland och Östergötland.

Hult motsvarar tyskans Holz som betyder trä eller ved men man brukar säga att hult helt enkelt betyder skog – oavsett storlek, trädslag eller användningsområde. Denna innebörd är fornspråkligt väl

belagd genom flera medeltida namn på stora skogsområden. Eftersom det finns väldigt många medeltida bebyggelsenamn på hult i skogsområden som tidigare var obebyggda så tror man att namnet ofta har avsett nybyggen i skogsmark.

Med hjälp av Mats Wahlberg har vi tagit reda på vad några av ortnamnen i närheten av Äspö och Simpevarp, där mellanlagret ligger, betyder. Förklaringarna är inte i någon mening heltäckande utan ska uppfattas som fingervisningar, en del mer precisa än andra.

Simpevarp som hetat så sedan åtminstone 1500-talet och har fått sitt namn efter en plats där man dragit not och fångat mycket simpa. Simpevarp har gått från att vara en by där man levde av fiske och jordbruk till att bli en by med högteknologi.

I dag finns tre reaktorer i drift, ett mellanlager för använt kärnbränsle – Clab – och så är det m/s Sigyns hemmahamn. Om några år ska inkapslingsanläggningen byggas på Simpevarpshalvön.

Inte så långt från Simpevarp ligger byn **Laxemar** som omnämns första gången år 1543. Laxemar betyder troligen att här har lax fiskats i maren. En mar är en avsnörd havsvik.

Vi hittar också byarna **Basthult** och **Mederhult** i vårt grannskap. Ordet Bast i Basthult (eller Bassthult som det skrevs på 1500-talet) kan betyda basse = vildgalt och senare kan ordet ha ombildats till bast som i trädbast. Stavningen Basthult uppträder först på 1800-talet. Förleden i Mederhult är faktiskt oklar, så det vet vi inte så mycket om.

Basteböla benämns Bassaböla i skrifter från 1500-talet och även här kan det betyda vildgalt. Basse kunde också användas som mansbinamn under medeltiden och vem vet, det kanske är så i det här fallet. Böla betyder flera olika saker, till exempel boplats, gård eller nybygge. Ortnamn som innehåller böla har för det mesta bildats under medeltiden och har oftast sin

bakgrund i den medeltida kolonisationen av utmarkerna.

Holm i **Figeholm** är samma sak som holme och troligen är förleden Fige en fornsvensk genitivform av få. Figeholm kan alltså med största sannolikhet betyda Fäholmen.

Misterhult kan översättas till det vackra "dimmiga skogen".

Fårbo omnämns som Fordabodom på 1400-talet och troligen innehåller förleden det fornsvenska mansnamnet Fardhe. Efterleden bo är spridd i stort sett hela Sverige. Från början hette det bodha, men det reducerades med tiden till -bo, troligen på 1500-talet. Efterleden kan också syfta på förvaringsbodnar av olika slag, till exempel bodar som blev uppförda vid slåttermarkerna för förvaring av hö.

Kråkelund till sist. Kråke tror man hänger ihop med fågelbeteckningen kråka.

Fårbo

Hos Marsöfiskaren i Fårbo träffar Lagerbladet Viktor Ohlsson, hemmahörande på Marsö.

– Jag är född och uppvuxen på Marsö, berättar Viktor. Det blev en ganska speciell uppväxt med tanke på alla de resor vi fick göra för att komma till skolan eller till träningar. Vi åker båt till och från Marsö, men på vintern kan vi åka skoter på isen.

Viktor har kommit tillbaka till Marsö efter att ha gått idrottsgymnasiet i Nässjö.

– När jag bodde i Nässjö kunde jag gå till skolan. Det var annorlunda, erkänner Viktor.

Viktor försöker anpassa sina resor till och från hemmet för att hinna med både jobb och idrott. När han var liten fanns det sex barn på Marsö. De lärde sig att lägga nät och åkte runt till närliggande öar och kobbar där de byggde kojor och lekte.

– Det var härligt att vara barn på Marsö, säger Viktor.

På frågan om han saknar något svarar han snabbt:

– En bro till fastlandet! Det saknar jag. Det är inte jättekul att sätta sig i båten efter bandyträningen när det är mörkt, kallt och blåsigt.

Marsösonen Viktor Ohlsson tycker att sjötunga är gott och tipsar läsarna om att steka sjötungan hel i ugnen och servera den med kokt potatis samt en vitvinsås eller en kall örtsås.

Kråkelund 7

I Kråkelund bor Tonny Nilsson sedan 45 år tillbaka med frun Birgitta.

– Jag tycker det är bra att bo i här, säger Tonny, det är ju så nära till havet och till naturen. Närheten till naturen tycker äldsta barnbarnet, 6 år, om. Hon har ett stort fågelintresse och det första hon frågar när hon ringer är ”Har du sett några fåglar i dag?”

Under åtta år körde Tonny bussresor till Europas storstäder. Han låg ute drygt 180 dagar om året och då var det väldigt avkopplande att komma hem.

– Det blev en väldig kontrast att komma hem till Kråkelund efter en vecka i Paris larmande trafik, berättar Tonny.

Sedan åtta år tillbaka är Tonny en välkänd person för våra besökare. Han kör nämligen ner besökarna i underjorden med den så kallade urbergsbussen.

Kråkelund har ett 20-tal året runt-

boende och i början av februari föddes ett femte barn som ökade på befolkningen ytterligare. På sommaren bor ungefär 100 personer i Kråkelund. Lagerbladet frågar Tonny om det är något särskilt han minns från sina år som Kråkelundsbo och han svarar utan någon längre betänketid:

– Jag glömmer aldrig vintern 1986 när en sexhjulsdreven bandvagn fick kallas in för att öppna upp vägen åt oss. Jag var ordförande i vägsamfällighetsföreningen på den tiden.

– Jag önskar att fler ville bo året runt här ute. Alla hus skulle ju inte behöva bli sommarstugor, svarar Tonny på frågan om han önskar något speciellt.

– Jag ska bo kvar här ända tills hemtjänsten säger ifrån, ler Tonny.

– Jag tycker om att följa årstidsväxlingarna. De känns så mycket närmare när man bor nära naturen.

Urbergsbussens chaufför Tonny Nilsson hoppas att fler vill bo året runt i Kråkelund.

Gässhult 1

Östgöten Joakim Westin trivs med livet. Han driver sedan några år Gässhults säteri. På Gässhult serverar Joakim i stort sett bara vilt.

– Viltkött är väldigt bra ur miljösynpunkt, man slipper långa transporter och man kan ju säga att det är närproducerat. Dessutom är det väldigt bra kvalitet på köttet, säger Joakim, som lagar mat efter devisen ”man kan äta för att bli mätt men det får gärna smaka bra också”. Lagerbladet frågar honom om vad som är så bra med Gässhult och får superlativ tillbaka.

– Somrarna är ju fantastiska! säger han. Att få fira midsommar på Gässhult är nästan för bra för att vara sant. Miljön här är underbar.

På frågan om han önskar sig något utöver det som finns säger han:

– När det gäller Gässhult skulle jag vilja att flygeln som brann ner för många år sen återuppfördes och att vi byggde ett ute-spa, så att verksamheten kan utvecklas mer. Jag hoppas också på en bensinmack i Fårbo, för det känns onödigt att behöva åka in till Oskarshamn bara för att tanka.

Joakim Westin bor i Figeholm och jobbar i Gässhult.

FIGEHOLM 5

Lagerbladet träffar Rebecca Thidell i familjens nybyggda hus, som ligger nära skolan. Här har familjen bott sedan november 2008. Rebecca är inflyttad till Figeholm och trivs bra. Hon är engagerad i samhällsföreningens kulturkommitté och engagemang är ett ord som genomsyrar vår pratstund.

Att familjen hamnade just i Figeholm var en slump. Samma dag som vattnet gick på den då gravida Rebecca såg hon och maken en annons om ett hus att hyra i Figeholm och innan de åkte till BB passade de på att titta på huset. Två och en halv månad senare flyttade den lilla familjen in.

– När vi precis hade flyttat in i huset kom grannen, Willy Nilsson, med en blomma och välkomnade oss till Figeholm! När man känner sig välkommen så skapas det ett intresse för samhället man har flyttat till, säger Rebecca.

För att lära känna andra mammor gick Rebecca på kyrkis och sedan blev det ringar på vattnet. Nu träffas sex-sju småbarnsmammor lite då och då på tjejkvällar. Där blandas nyinflyttade med dem som är uppvuxna i Figeholm.

– Man måste själv bjuda till för att bygga upp ett nätverk, men jag tycker att alla i Figeholm är underbara, säger Rebecca.

Engagemanget i kulturkommittén gör att Rebecca arbetar med valborgsmässofirandet, julmarknaden och julgransplundringen i Figeholm. Kommittén har många andra idéer som kan göra Figeholm än mer attraktivt, både för dem som bor på orten och för dem som kanske vill flytta hit i framtiden.

– Det finns en sådan vilja att ta hand om samhället. Folk är positiva till utveckling. Vi måste ta tillvara de resurser som finns – skärgården och båthamnen till exempel. Det kan vi göra genom ett större samarbete mellan alla ortens föreningar men också tack vare projektet ”Ett Oskarshamn”. Affären har till exempel utökat sina öppettider för att det ska vara möjligt för oss att handla på hemmaplan.

På frågan om Rebecca kan tänka sig att flytta från Figeholm svarar hon:

– Nej, om vi inte hade haft barn hade jag kanske kunnat tänka mig att flytta rent karriärmässigt, men inte nu. Nu har vi rotat oss här.

Man kan inte sitta och vänta på att saker ska hända, säger Rebecca Thidell.

Ett EU-projekt på 420 meters djup

Text Berit Lundqvist/Eva Häll Foto Curt-Robert Lindqvist

Vilka gaser finns i olika typer av geologiska slutförvar? Hur kan gaserna påverka barriärerna? Organisationer från elva länder lär sig mer med hjälp av ett experiment i Äspötunneln.

Sent i år lämnar vi på SKB in ansökan om att få bygga slutförvaret för det använda kärnbränslet i Forsmark. Djupt nere i urberget ska bränslet hållas isolerat under minst 100 000 år. SKB har arbetat fram en metod bestående av olika barriärer, som inte är beroende av varandra. En barriär är kapseln som kärnbränslet ska kapslas in i. Kapseln består av en insats av gjutjärn och ett ytterhölje av koppar. En annan barriär är leran, så kallad bentonitlera, som kapseln ska bäddas in i och en tredje är själva berget. I berget finns det sprickor och det är i sprickorna som vatten kan röra sig nedåt i berget och kanske även uppåt.

Gemensam forskning

I Sverige ska vi alltså bygga slutförvaret i ett berg som innehåller sprickor. Men andra länder planerar att bygga sina förvar i till exempel lerformationer, som är mycket tätare. Vi ska använda oss av en kopparkapsel, medan andra länder planerar att använda en kapsel av stål. Olika förutsättningar och olika metoder, men ändå kan vi ta hjälp av varandra. Ett exempel på det pågår just nu på 420 meters djup

i Äspölaboratoriet. Det handlar om ett experiment där vi tillsammans lär oss mer om gaser och vad som händer med gaser i förvaret.

Gas finns på förvarsdjup. En del kommer från jordens inre, en del kommer med vattnet från markytan och en del kommer från de mikrober som bor i berget. Kväve och helium är de vanligaste gaserna.

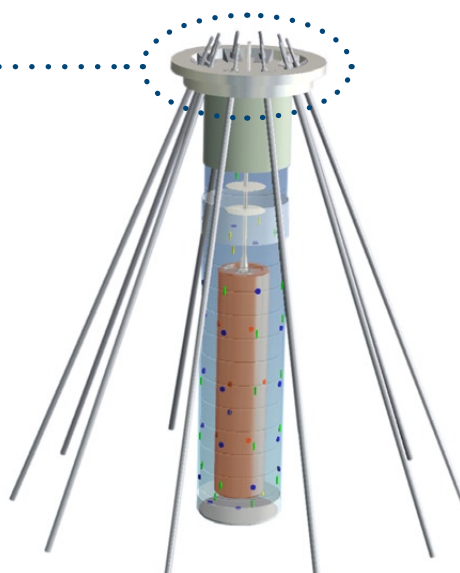
– Vi är först och främst intresserade av hur leran påverkas av höga gastryck och hur gasrelaterade processer ska behandlas i säkerhetsanalysen som lämnas in tillsammans med ansökan, säger Patrik Sellin, som är SKB:s representant i EU-projektet.

Varför är detta så intressant? Jo, för i framtiden – om någon eller några miljoner år – när kopparkapseln har korroderat bort så kan vatten tränga in i gjutjärnsinsatsen. Järnet kan då rosta och vätgas bildas. Sakta, sakta medan insatsen rostas byggs trycket upp i kapseln och detta kan leda till händelser som vi behöver större kunskap om. Vad händer till exempel om trycket i kapseln blir för högt eller om det bildas transportvägar för gasen genom leran?

Redan igång

SKB har genomfört experiment med gasinjektion genom bentonitlera, i laboratorieskala. Sedan sju år finns ett experiment i Äspölaboratoriet där vi genomför försök även i full skala, vilket gör att vi ökar våra kunskaper om hur gastransporter i bentonitlera går till. Det här experimentet kallar vi på SKB för Lasgit (Large Scale Gas Injection Test).

– Lasgit ingår som en del i EU-projektet och är väldigt viktigt eftersom det redan nu levererar data, säger Patrik Sellin.

Nytt projekt startas om kopparkorrosion

Text Jimmy Larsson-Hagberg Foto Curt-Robert Lindqvist

SKB startade i slutet av mars ett projekt där nya experiment genomförs för att reda ut frågan om koppar kan korrodera i syrefri miljö. I projektet läggs stor vikt vid att de nya experimentens uppläggning och genomförande, liksom presentation av resultat, görs öppet med insyn för alla berörda parter. Därför har SKB samtidigt bjudit in till en referensgrupp som ska följa experimenten.

Peter Wikberg, forskningschef på SKB, varför har vi startat det här projektet?

– Vi vill helt enkelt reda ut den här frågan en gång för alla. Den internationella konferensen om kopparkorrosion i november förra året bekräftade ju att det som hittills presenterats inte räcker för att dra några slutsatser. Samtidigt efterlyste man ytterligare forskning, och det är det vi tar initiativ till nu.

SKB har bjudit in bland annat Kärnavfallsrådet, Kungliga Tekniska Högskolan och Strålsäkerhetsmyndigheten till en referensgrupp som ska ha insyn i projektet. Varför har vi gjort det?

– Vi är övertygade om att det är viktigt att detta görs öppet så att alla berörda parter får vara delaktiga i vilka analyser som görs och tidigt ta del av resultatet.

Vad är det för typ av experiment som behöver genomföras?

– Bland annat diskuteras ett nytt experiment som ska upprepa KTH-försöket med gasutveckling med syfte att antingen bekräfta KTH:s resultat eller analysera möjliga orsaker till avvikelser, beroende på utfallet. Dessutom kommer vi att analysera ett kopparprov från en tjugo år gammal kopparstudie som har återfunnits av Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, SP.

Vad handlar det om för kopparprov?

– Provröret ingick i en studie som initierades av Statens Kärnbränslenämnd i syfte att upprepa KTH-forskaren Gunnar Hultquists resultat kring kopparkorrosion. Provet består av ett cirka två centimeter långt provrör med vatten med nedsänkta koppartrådar, förslutet med palladium.

Vilka analyser kommer att göras?

– Exakt vilka analyser som ska göras kommer att beslutas i samråd med SP och referensgruppen kommer självklart att få ge synpunkter på det. Men till exempel kommer vattnet i provröret att analyseras och koppartrådarna att studeras både med olika typer av mikroskop och med spektroskopi.

Vad hoppas du att analyserna ska visa?

– Det är för tidigt att säga hur mycket vi kommer att kunna läsa ut av det här provet även om man med blotta ögat inte kan se någon omfattande korrosion. Vi får återkomma när vi har resultatet av analyserna.

Ronny Lindahl tänker
och tankar miljövänligt.

Snällare i tanken

Text Eva Häll Foto Curt-Robert Lindqvist

Äspölaboratoriets cirka 15 fordon körs på EcoPar. Det är ett syntetiskt drivmedel som framställs av naturgas.

– Det är viktigt för oss på Äspölaboratoriet att visa hänsyn till miljön, säger Ronny Lindahl som är lokal arbetsmiljösamordnare, och berättar att EcoPar kan tillverkas av allt som innehåller energi och kol. Man kan tillverka det av naturgas men även av både sopor och skogsavfall.

SKB:s forskningsanläggning Äspölaboratoriet gör många hälso- och miljövinster genom att använda EcoPar i stället för vanlig dieselolja miljöklass 1. Utsläppen av cancerogena ämnen mins-

kar med över 90 procent och halterna av kvävedioxid i omgivningen går ner med upp till 50 procent. Det luktar ungefär som stearin och personer som fått till exempel huvudvärk eller illamående av diesel upplever att symptomen minskar och till och med försvinner när de i stället använder EcoPar.

Bättre för miljön

Flampunkten på vanlig diesel ligger på cirka 60 grader, medan EcoPar har en flampunkt på cirka 96 grader. Det här är en viktig aspekt ur brandsäkerhetssynpunkt eftersom fordonen används under jord och där krävs extra hög säkerhet.

Bränslet är inte klassat som farligt gods utan har den tekniska benämningen syn-

tetisk teknisk vitolja och har inga farliga egenskaper vid normal användning.

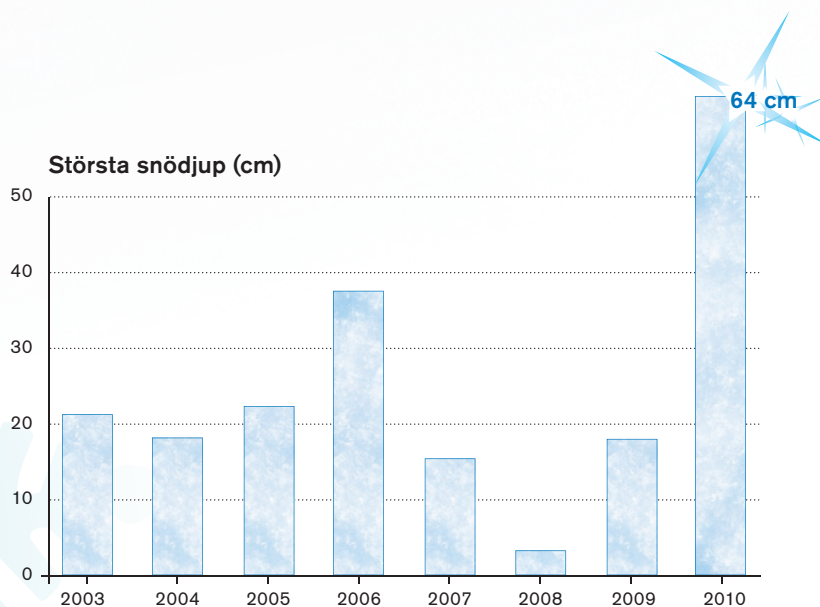
– Som företag försöker vi att ligga långt framme miljömässigt. Det här är en av de insatser som främjar miljön när det gäller fordonsparken, berättar Ronny. Drivmedlet är visserligen lite dyrare än vanlig diesel av miljöklass 1 men i gengäld ser vi väldigt många miljövinster och i vissa fall sjunker bränsleförbrukningen något.

Sedan den 1 november 2009 använder Äspölaboratoriets tre större entreprenörer som kör mycket ovan och under jord också det här drivmedlet till sina fordon. Bland annat körs Urbergsbussen, som kör ner alla besökare i underjorden, på EcoPar.

VILKEN VINTER!

Vilken vinter vi har haft! På Äspö har vi mätt snödjupet sedan 2002. Aldrig tidigare har Helen Hultgren fått så höga resultat som i februari 2010.

*Efter vinter
kommer vår!*

Posttidning B

Svensk Kärnbränslehantering AB,
Box 250, 101 24 Stockholm

Upptäck underjorden

Välkommen på en spännande resa nästan 500 meter ner i urberget!

I Äspölaboratoriet norr om Oskarshamn forskar SKB om hur man ska bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle. Här får du veta hur vårt arbete skapar förutsättningar för en säker framtid.

Guidade turer ges lördagarna 8 maj och 5 juni samt under hela sommaren. Åldersgräns sju år. Besöket är kostnadsfritt.

För mer information ring turistbyrån i Oskarshamn
telefon 0491-881 88 eller besök www.skb.se/urberg500.

Svensk Kärnbränslehantering AB